

Populationsstudier av småfågel genom nätfångst och ringmärkning i Ammarnäs-området 1968

Ingvar Andersson, Stig Fredriksson, Stig Jacobsson, Bengt Silverin

LUVRE 20.

Sommaren 1968 startades ett nätfångst- och ringmärkningsprojekt vid Ammarnäs i Lycksele lappmark. Med 51 niometersnät spärrade vi en fjällsluttning, bevuxen med björkskog. Avsikten var i första hand att undersöka möjligheten att med nätfångst studera det s.k. flytande småfågelbeståndet. I denna uppsats redovisas några erfarenheter från den första säsongens arbete.

Man måste räkna med att det i småfågelpopulationerna under häckningstid förekommer individer som inte häckar eller som endast tillfälligt hävdar revir. Oparade hanar dyker upp och sjunger på en plats några dagar för att sedan försvinna. Denna icke häckande del av populationen brukar benämnas det flytande beståndet för att skilja det från det s.k. bofasta beståndet, vilket senare i Ammarnäs-

området studeras med hjälp av bl.a. inventeringar enligt provytemetoden.

Metod

Det är svårt att erhålla ett mått på det flytande beståndets storlek och sammansättning. I Nordamerika har man fångat eller skjutit ut det häckande beståndet inom bestämda provytor för att sedan kunna studera inflyttningen av nya fåglar, rekryterade ur det flytande beståndet (Stewart & Aldrich 1951, Hensley & Cope 1951). Genomförda i stor skala och under längre tid är dessa metoder dock inte tilltalande.

Som plats för våra försök valdes fjällbjörkskogen på Kaissats' sydsluttning ner mot St. Tjulträsk, ca 8 km V Ammarnäs. Det bofasta fågelbeståndet på denna sluttning har sedan

Fig. 1. Fångst och ringmärkning bedrevs i fjällbjörkskogen på sydsluttningen av fjället Kaissats.
Netting and ringing was carried out on the south slope of the mountain Kaissats.

1963 studerats ingående vad beträffar dess täthet och sammansättning. Sluttningen är ganska brant, men där finns flera terrassartade platåer. Buskskiktet i björkskogen domineras av enbuskar, men speciellt de brantare partierna är frodigare med en rik flora av höga örter. På några ställen finns smärre myrar och bäckar, kantade med videsnår.

Projektet i Ammarnäs gick ut på att spärra en del av sluttningen med nät uppifrån närheten av trädgränsen ned till nära Tjulträskets nivå. Av praktiska skäl och bl.a. med hänsyn till renarna var det nödvändigt att lämna fria passager här och var. De brantaste partierna var omöjliga att täcka. Sammanlagt användes 51 nät fördelade på 11 rader. Nästan alla nät var fyravådiga niometersnät, vilket betyder en sammanlagd nätlängd av ca 450 m. Avståndet mellan de yttersta näten var ca 1 km och nivå-skillnaden ca 200 m.

En av de många svårigheterna var montering och demontering av näten. Olika slag av upphängningsanordningar prövades, men vi fann det nödvändigt att plocka ner näten mellan varje användningstillfälle. Detta underlättades genom att tamparna, som var försedda med öglor, trädde på spikar istället för att knytas kring stolparna.

Resultat

Mellan den 19.6 och 4.7 var näten uppsatta de flesta dagar då väderleksförhållandena var gynnsamma, vid något tillfälle flera dygn i sträck med bevakning i skift (Fig. 2). Resultatet blev 372 ringmärkta fåglar av 18 arter (Tabell 1). Av dessa återfångades och kontrollerades 91 (ca 25 %) vid ett eller flera tillfällen. Parallellt med nätarbetet gjordes försök att lokalisera bon och sjungande hanar inom fångstområdet. På detta sätt försökte vi få en bild av det bofasta beståndets sammansättning att användas för jämförelse med vad som fångades i näten.

Som ovan nämnts kontrollerades alltså en fjärdedel av fåglarna vid minst ett tillfälle. Med tanke på att arbetet utfördes mitt under häckningstiden och att näten inte flyttades är siffran överraskande låg. Detta gäller i stort sett för alla arter. Av de fåglar som fångades de första dagarna blev de flesta kontrollerade, medan kontrollprocenten hos de senare fångade är mycket låg. Det inses lätt att de fåglar som fått nätraden dragen genom sitt revirs centrala delar blir fångade först och har störst chans att bli kontrollerade. De första dagarnas fångster bör alltså till stor del bestå av bofasta fåglar. Att kontrollerna på dessa så småning-

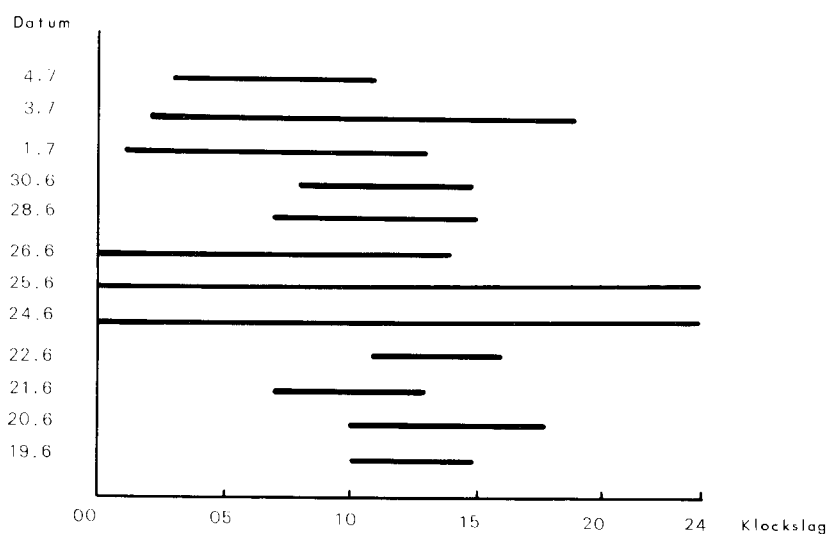

Fig. 2. Diagram över de datum och tidpunkter under dygnet som näten var uppsatta.
Diagram showing the periods when netting was carried out. Datum = date, Klockslag = hours.

Tabell 1. Totalantalet fångade och märkta fåglar 19.6–4.7.1968.
 Number of birds trapped in the nets from 19 June to 4 July 1968.

Art Species	Antal fångade Number trapped	♂	♀	Antal återfångade Number retrapped
Stenfalk <i>Falco columbarius</i>	1	1		
Gök <i>Cuculus canorus</i>	2			
Tretåig hackspett <i>Picoides tridactylus</i>	1		1	1
Talltita <i>Parus montanus</i>	4			1
Björktrast <i>Turdus pilaris</i>	36			6
Taltrast <i>Turdus philomelos</i>	11			
Rödvingetrast <i>Turdus iliacus</i>	34			5
Koltrast <i>Turdus merula</i>	1	1		1
Rödstjärt <i>Phoenicurus phoenicurus</i>	12	7	5	5
Blåhake <i>Luscinia svecica</i> *)	40	28	11	15
Lövsångare <i>Phylloscopus trochilus</i>	49			20
Svartvit flugsnappare <i>Ficedula hypoleuca</i>	4	3	1	2
Järnsparv <i>Prunella modularis</i>	3			
Grönsiska <i>Carduelis spinus</i>	2	1	1	
Gråsiska <i>Carduelis flammea</i>	94	59	35	22
Domherre <i>Pyrrhula pyrrhula</i>	2	2		
Bergfink <i>Fringilla montifringilla</i>	62	41	21	10
Sävsparv <i>Emberiza schoeniclus</i>	14	8	6	3
Summa, totals	372			91

*) för ett ex. glömdes notering av kön (*sex unknown for one specimen*)

om minskar i antal beror säkerligen på att de bofasta fåglarna lär sig nätens placering och undviker dem.

Det ligger nära till hands att av siffrorna dra slutsatsen att det flytande beståndet numerärt är mycket stort. Sannolikt torde dock åtskilliga av de fåglar som bara fångades en gång vara bofasta. Ringmärkningsarbetet visade dessutom att även bevisligen häckande fåglar kan stryka vida omkring i terrängen. Vanorna härvidlag kan givetvis vara olika för olika arter och kan även tänkas variera mellan individer av samma art. Den aktuella näringssituationen torde också spela en betydelsefull roll härvidlag.

Det är omöjligt att säga hur stor del av det flytande beståndet som fångas. Många fåglar upptäcker näten i tid och viker undan, andra passerar över näten eller i luckorna mellan dem, åter andra studsar mot näten utan att fastna.

Intressanta detaljer framträder om man ser på materialet art för art. Övervikten för hanar är tydlig hos alla arter, där könen kunde särskiljas. Orsaken härtill kan delvis vara, att honorna den aktuella tiden ruvade och förflyttade sig inom ett snävare område. Därtill

kommer att hanarna under revirstrider ej är så uppmärksamma på omgivningen som annars. En följd av detta var att två hanar många gånger fastnade i näten nära varandra. Att det verkligen fanns ett överskott av kringflackande, förmodligen oparade hanar antyds av det faktum att t.ex. inte mindre än 14 hanar av blåhake fångades i en och samma nätrad. Minst 14 olika hanar besökte således praktiskt taget samma plats i skogen under loppet av drygt två veckor mitt i häckningstiden. Endast fyra av dessa kontrollerades efter fångstillfället. Även av bergfink fångades 14 skilda hanar i en och samma nätrad.

Gråsiskan uppträdde 1968 nästan invasionsartat (Enemar 1969). Att döma av de höga siffrorna för denna art föreföll endast en mindre del av beståndet att häcka. Men då skall man komma ihåg, att gråsiskan är jämförelsevis vittströvande även då den är bunden vid häckningsbestyren.

Trastarna är svåra att uttala sig om. Rödvingetrasten var den allmännaste häckfågeln i omgivningen, medan taltrasten endast förekom i enstaka par. Björktrasten häckade ej i närheten av näten. Däremot fanns stora ko-

Fig. 3. Slöjnet i fjällbjörkskogen i början av juni.
Mist nets in subalpine birch forest in early June.

Fig. 4. Hona av blåhake *Luscinia svecica*.

lonier längre västerut på Kaissats' sluttning och de fångade exemplaren torde vara närings-sökande fåglar därifrån.

Grönsiska, domherre och koltrast häckade ej i den aktuella fjällbjörkskogen 1968 och de fångade exemplaren var alltså tillfälliga besökare. Tretåig hackspett och stenfalk häckade med vardera ett par i närheten men dessa arter rör sig över så stora områden att deras fångande måste betecknas som helt slumpbetingat.

Avslutningsvis bör erinras om att denna uppsats bara utgör en presentation av en försöksverksamhet på föga mer än två veckor. Avsikten är att fortsätta och ytterligare utvidga verksamheten 1969. Vi planerar bl.a. ytterligare en nätrad parallell med den första, samt fångst under större delen av häckningssäsongen.

Undersökningen över det flytande beståndet bekostas av anslag till prof. A. Enemar från Tryggers fond för vetenskaplig forskning. I övrigt drivs fältarbetsprogrammet i Ammarnäs med hjälp av medel från statens naturvetenskapliga forskningsråd (2180-19).

De tre fotografierna i denna uppsats är tagna av B. Silverin.

Referenser

- Enemar, A. 1969. Gråsiskan *Carduelis flammea* i Ammarnäs-området, Lycksele lappmark, år 1968. - VF 28: 230-235.
- Hensley, M. M. & Cope, J. B. 1951. Further data on removal and repopulation of the breeding birds in a sprucefir forest community. - Auk 68: 483-493.
- Stewart, R. & Aldrich, J. W. 1951. Removal and repopulation of breeding birds in a sprucefir forest community. - Auk 68: 471-482.

Summary: Population studies on birds by netting and ringing in the Ammarnäs area, Swedish Lapland.

A netting project was started in 1968 in order to study the "floating" (non-breeding) part of the passerine bird community of the rich subalpine birch woods (Fig. 1). This is a preliminary report giving some experiences from the first season of this work, which will be repeated yearly according to a fixed scheme. The periods when netting was carried out are seen in Fig. 2, and a summary of the results of the work is given in Table 1.

Adresser: I.A., c/o Melgaard, Vintergatan 3 B, S-441 00 Alingsås; S.F., Giblaltargatan 88/B 728, S-412 79 Göteborg; S.J., Värmegatan 14, S-417 32 Göteborg; B.S., Sägatan 12, S-414 58 Göteborg.